

3. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник для вищих навч. закл. / І.А. Зязюн. – К.: Вища школа, 1997. – С. 35, 79–80.

4. Амонашвили Ш.А. Психологическая основа педагогического сотрудничества: книга для учителя / Ш.А. Амонашвили. – К.: Освіта, 1991. – С. 32, 62, 103.

Рябокін А.О.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ПЕРЕДУМОВИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІРЛАНДСЬКОЇ ВЧЕНОЇ ТРАДИЦІЇ

Монастирська вчена спадщина європейського Середньовіччя виникла не на пустому ґрунті. Після Великого переселення народів у варварській Європі залишилися осередки «вченості», де не лише зберігали колишні пізньоантичні знання, а й пристосовували їх до нових християнських умов. Так, в остготському королівстві була здійснена спроба поєднати римську вчену спадщину з християнським вихованням, яку здійснили Боецій і Кассіодор. У «папському» Римі Григорій I Великий готував своїх ченців до управління державою, культивуючи такі науки, як римське право, економіка та музика. У Вестготській Іспанії Ісидор Севільський відкрив першу єпископальну школу вищого рівня, де вивчали 22 науки (мистецтва).

Проте ці «острівки вченості» в епоху раннього Середньовіччя були нестабільними, території держав невизначеними, Остготія зникла під ударами Візантії, Вестготія – арабів, вчена традиція Риму була достатньо вузькою й обмежувалася латинською граматикою, канонічним правом, економікою та музикою.

А загалом в епоху раннього Середньовіччя «висока» римська освіченість на європейському континенті вже не вважалася однією з вищих чеснот. Їй на зміну прийшла навіть не християнська смиренність, а певною мірою «християнський фанатизм» у вигляді аскези. Про це свідчить поширення по європейському континенту

чернечих орденів. Одним із перших серед них став орден Бенедикта Нурсійського в Монте-Кассіно, за ним послідувало ще відкриття 12 монастирів навколо італійського міста Субіако, які ставили за мету лише високе служіння Христу [2, с. 156-214].

Яким же чином вийшло так, що саме Ірландія («Зелений острів») на початок VIII століття саме Британія продовжувала залишатися одним із провідних локальних осередків, де передавалися унікальні знання, що не зникли від часів пізнього Риму, поєдналися з християнськими традиціями і далі були успішно пересажені на європейський континент? Щоб дати відповідь на таке питання, необхідно здійснити історичний екскурс в минуле на шість століть і переглянути географічні межі завоювань Юлія Цезаря.

Імператор Риму і визначний полководець залишив нам у спадщину твір «Повідомлення про Галльську війну», де детально описав усі свої завоювання в Британії. Та все ж таки Юлію Цезарю не вдалося остаточно підкорити «норовистих» бриттів, його завоювання завершив імператор Клавдій аж через сорок років після подій, описаних у «Повідомленнях про Галльську війну». А кельтські племена Ірландії й після цього продовжували жити вільно, влада Риму на них не розповсюджувалася.

Після того, як воїни імператора Клавдія підкорили бриттів, римські родини почали переселятися до Британії. Поступово латиська мова почала витісняти місцеві діалекти, а культурні і торгівельні зв'язки римлян із «Зеленим островом» призвели до того, що пізньоантична спадщина і латинська «вченість» настільки міцно ввійшли в побут Ірландії, що викоренити їх було практично неможливо [4, с. 89-95].

Загроза варварського нашествия на Галію в IV–V століттях також сприяли ствердженню римських культурних традицій на «Зеленому острові». Жителі Римської імперії, які проживали в Галії, настільки боялися вторгнення германських племен на свої території, що почали спочатку масово тікати в Британію, а звідти – в Ірландію. Як не дивно, але саме Галія була однією із самих перших провінцій Імперії, де християнство ствердилося дуже рано. Прикладом може послужити діяльність святого Мартіна Турського, який започаткував свого часу один із перших прототипів монастирів, а за ним виникли й інші [1, с. 165-171].

Проте розуміння основ християнства Мартіном Турським значно відрізнялося від релігійних засад Бенедикта Нурсійського. Якщо у Бенедикта служіння Богу мало на меті християнську смиренність і навіть «християнський фанатизм» у вигляді аскези, то в розумінні святого Мартіна монастирі повинні були стати культурними центрами кращого зразку пізньоантичної християнської освіченості, узгодженням основ «ученості» та релігійного виховання.

Таким чином, ті сім'ї, які спочатку переселилися з Галії в Британію, а потім помандрували до Ірландії, перевезли сюди й християнську традицію високої монастирської культури. Благодатний ірландський ґрунт архаїчних кельтських традицій на диво цьому сприяв і міцно увібрав у себе все краще від римської ученості й християнського виховання.

Окрім шляхів упровадження римської культурної спадщини на «Зеленому острові», нам необхідно проаналізувати передумови, що сприяли її проникненню й довготривалому життю на Британських островах. До таких передумов відносимо військово-політичні, економічні, соціальні, географічні та культурно-релігійні передумови. Економічні передумови впровадження римської культурної спадщини на «Зеленому острові» полягали в тому, що з розширенням територій Римської імперії на Півночі римське купецтво отримало змогу збувати свої товари на більш широкому ринку, ніж раніше. Британія, яка в перехідну епоху вже мала власне виробництво, не завжди охоче йшла на зустріч римським товарам. А кельтське населення Ірландії, що знаходилося на рівні розвитку воєнної демократії, радо приймало вироби, що раніше для нього були невідомими. Тож, римські родини, які переїжджали на «Зелений острів» проблемою «споживання» продуктивних і промислових товарів. В Ірландії вони могли придбати все те необхідне, що мали на старих територіях [1, с. 180-182].

Соціальні передумови впровадження римської культурної спадщини в Ірландії можна розглядати в двох аспектах. По-перше, імперські родини, які переїжджали на «Зелений острів», відчували себе тут «привілейованішою» верствою населення, ніж на батьківщині. Вони були незалежнішими від верховної влади Риму, не підлягали такому жорсткому контролю, як громадяни імперії, котрі

знаходилися на європейському материкау. Ставлення кельтської знаті до імперських прибульців переважно було позитивним (не враховуючи окремих випадків). По-друге, непоодинокими були випадки «змішаних шлюбів», коли чоловіча частина римських родів брала собі в дружини кельток. Стосовно жіночої частини імперських сімей – це траплялося набагато рідше. Тож поступово утворювалася нова соціальна спільнота римо-кельтів, яка вже формувала нову синкретичну культуру [3, с. 111-117].

Географічні передумови розповсюдження римської освіченої культури на території «Зеленого острова» полягали у відносно локальному положенні Ірландії від європейського континенту. Окрім того, цей невеликий острів недарма отримав назву «зеленого» через велику кількість непрохідних лісів, у яких легко можна було зникнути в разі військової небезпеки. Обстановка на острові на рубежі IV–V століть була відносно стабільною і спокійною. У 432 році до Ірландії прибув бритт римського походження Патрік, якого пізніше визнали святим. Патріку вдалося повернути на християнство значну кількість кельтської спільноти.

Таким чином, для формування ірландської вченої традиції на засадах пізньоримської спадщини склалися військово-політичні, економічні, соціальні, географічні та культурно-релігійні передумови, що сприяли поширенню пізньоримських і ранньохристиянських культурних напрацювань на «Зеленому острові». Шляхи проникнення пізньоримської спадщини в Ірландії вели з Галії до Британії, а пізніше в пошуках безпеки – на «зелений острів». Така міграція римських родин стала можливою завдяки військовим завоюванням Юлія Цезаря та імператора Клавдія. Пізньоримська спадщина на ті часи більшою мірою вже втратила своє класичне античне ядро і представляла собою поєднання культурних імперських традицій і здобутків раннього християнства. Проте якимось дивом у ній збереглися основи грецької писемності, яку перейняли ірландські ченці. Пізня римська освічена традиція проникала в усі сфери життя Ірландії поступово, завдяки формуванню високої монастирської культури, в ході якого спостерігалися такі явища, як тенденція до локалізації та усамітненості ірландських монастирів на початковому етапі,

тенденція до синкретичного поєднання гало-римської та ірландської культурних традицій, зворотна тенденція у прояві кельтської культури у християнський період, тенденція до просвітницької діяльності ірландських ченців на європейському континенті.

Список використаних джерел:

1. Гуревич А.Я. Проблемы средневековой народной культуры Арон Яковлевич Гуревич. Москва : Наука, 1981. 358 с.
2. Добиаш–Рождественская О.А. Духовная культура Западной Европы IV–XI вв. Ольга Антоновна Добиаш–Рождественская. Культура западно-европейского средневековья. Москва : Наука, 1987. С. 156–214.
3. Жильсон Э. Философия в средние века: от истоков патристики до конца XIV века Этьен Жильсон. Москва : Мысль, 2004. 234 с.
4. Зарубежная литература средних веков [сост. В.И. Пуришева]. Москва : Просвещение, 1974. 394 с.